

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Συνεδρία 74η τῆς 6ης Νοεμβρίου 1937.

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἐταιρείας κ. Κ. Δυοβουνιώτου.

Ὁ ἑταῖρος κύριος Ἰ. Παπαδόπουλλος ἔκαμε ἀνακοίνωσιν μὲ θέμα «αἱ παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ῥωμανοῦ μάχαι». Ὁ τομεύς, εἶπε, τῶν χερσαίων τειχῶν τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ τῆς πύλης τῆς Ἀδριανουπόλεως μέχρι τῆς τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ ἔθεωρεῖτο ἀνέκαθεν ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν ὡς τὸ εὐπαθέστατον μέρος τοῦ περιβόλου, καίτοι οἱ ἔνοικοι εἶχον λάβει ἐγκαίρως τὰ μέτρα τῶν ὀχυρώσαντες καταλλήλως τὸ τμήμα τοῦτο, εἰς ὃ, χρείας τυχεύσης, συνεκέντρουν τὸ ἄριστον τῶν δυνάμεων τῶν. Ἄν δὲ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς καὶ Ἀνδρόνικος Γ' ὁ Παλαιολόγος κατώρθωσαν ἐντεῦθεν νὰ καταλάβωσι τὴν Κων/πολιν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς προδοσίας, κατὰ μάρτυρας Ἄνναν τὴν Κομνηνὴν καὶ Νικηφόρον τὸν Γρηγοράν. Ἡ γνώμη περὶ τοῦ εὐπορθήτου τοῦ εἰρημένου τομέως ἐμορφώθη ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὗτος, ἔρπων ἐπὶ τῶν ὀμαλῶν κλιτύων τοῦ ἔκτου καὶ τοῦ ἑβδόμου λόφου ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἔξωθεν τῶν τειχῶν, καὶ δὴ πρὸς τὸ μέρος τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Λύκου εὕρισκόμενον, νὰ ἐπισκοπήσῃ τὸ ἔνδον τῶν τειχῶν καὶ δὴ τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμίου, τὸ ὁποῖον ἐκβάλλει εἰς τὴν Προποντίδα, παρὰ τὴν Βλάγκαν.

Ἐναντίον τοῦ τομέως τούτου ἐπετέθη καὶ ὁ Μωάμεθ ὁ Β' στήσας τὸ στρατηγεῖόν του ἐπὶ τοῦ ἔναντι τῆς πύλης τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ λοφίσκου, τοῦ νῦν καλουμένου Μάλτεπε. Ὁ Πορθητῆς, ἂν καὶ διέθετε πολυάριθμον στρατὸν καὶ τηλεβόλα, πολεμικὰ δῆλα δὴ μέσα ἀφαντάστου διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀποτελεσματικότητος, οὐδὲν ἐπὶ δίμηνον κατώρθωσε, γνωρίζομεν μάλιστα ὅτι, πρὸς στιγμὴν, ἀπεφάσισε νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, ἣν ἀπόφασιν καὶ θὰ ἐπραγματοποιεῖ, ἂν μὴ ἐπήρχετο ὁ μοιραῖος τραυματισμὸς τοῦ Ἰουστινιάνη, ὅστις ἔκρινε τὸν ὄλον ἀγῶνα.

Κατὰ τὸν ἀνακοινοῦντα, ἡ πόλις ἠμύνθη ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ μακρὸν διὰ τὸν ἕξῃς λόγον. Ὁ πορθητῆς βάλλων διαρκῶς κατὰ τοῦ αὐτοῦ τομέως καὶ βλέπων τὴν φρικτὴν τῶν τειχῶν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καταστροφὴν—περὶ ταύτης μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἐντελής κατὰ τὸ μέρος αὐτὸ καταστροφὴ τοῦ τείχους—ἐνόμιζεν ὅτι τὸ ἔργον του προχωρεῖ κανονικῶς, δι' ὃ καὶ δὲν ἐπεξέτεινε τὴν δρᾶσιν τοῦ πυροβολικοῦ του μετὰ τῆς αὐτῆς ἐντάσεως καὶ εἰς ἄλλα τοῦ περιβόλου σημεῖα. Δὲν ἀντελαμβάνετο ὅτι οἱ πολιορκούμενοι εἰς

ἀντίρροπον τῶν ἐκ τῶν βλημάτων καταστροφῶν εἶχον ἐφεύρει, κατὰ τὸν χρονογράφον Φραντζῆν, τὴν πλήρωσιν τῶν ῥηγμάτων, διὰ χωμάτων συγκρατουμένων διὰ σπυρίδων καὶ ἄλλων μέσων, εἶχον κάμει δῆλα δὴ χρῆσιν προχωμάτων, ἅτινα μέχρι σήμερον εἶναι ἐν ἰσχύϊ κατὰ τὰς διαφόρους πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις.

Τόση μάλιστα ἦτο ἡ ἀποτελεσματικότης τῶν προχωμάτων, ὥστε ὁ Μωάμεθ, ἐγκαταλείπων τὴν δρᾶσιν τοῦ πυροβολικοῦ, ἐπεχείρησε διὰ τῆς κατασκευῆς ὑπονόμων νὰ εἰσδύσῃ ἐντὸς τῆς πόλεως. Περαινῶν τὴν ἀνακοινώσιν του ὁ κ. Παπαδόπουλλος, εἶπεν ὅτι, ἂν ὁ Πορθητῆς ἐπεξέτεινε τὴν δρᾶσιν τοῦ πυροβολικοῦ του ἐφ' ὀλόκληρον τὴν γραμμὴν τῶν χερσαίων τειχῶν, οἱ πολιορκούμενοι, ἅτε ὀλιγοπληθεῖς, ἀφ' οὗ εἰς ἐπτακισχιλίους μόλις ἀνῆρχοντο, ὡς μὴ ἔχοντες ἐπαρκεῖς ἐργάτας πρὸς ἐπισκευὴν τῶν φθορῶν τῶν τειχῶν, δὲν θὰ ἠδύναντο ν' ἀντιτάξωσιν ἀποτελεσματικὴν ἄμυναν καὶ ἡ Πόλις θὰ ἐπιπτεν αὐθωρεῖ.

Συνεδρία 75^η τῆς 20^{ης} Νοεμβρίου 1937.

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Κ. Δυοβουνιώτου.

Ὁ ἑταῖρος κ. Φ. Κουκουλῆς ὠμίλησε περὶ λαϊκῶν θεαμάτων καὶ λαϊκῶν διασκεδάσεων κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους.

Ὁ ὁμιλητῆς, ἀφ' οὗ γενικῶς καὶ συντόμως διέλαβε περὶ τῶν ἐπισημοτέρων οὕτως εἰπεῖν θεαμάτων καὶ διασκεδάσεων, ἦτοι τῶν ἑπτὰ ὑπὸ τοῦ ἑπάτου ἐτησίως διδομένων, περὶ θριάμβου, ἵπποδρομιῶν, γυμνικῶν ἀγώνων, ἑορτῶν ἐπὶ τῇ ὑποδοχῇ ξένου ἡγεμόνος ἢ πρέσβεως καὶ ἑορτῶν ἐπὶ τοῖς γάμοις βασιλέων ἢ πριγκίπων, εἰσῆλθεν ἔπειτα εἰς τὸ κύριόν του θέμα, ποῖα δῆλα δὴ ἦσαν τὰ ἀνὰ τὰς ῥύμας, τὰς πλατείας καὶ ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ τὸν Βυζαντινὸν λαὸν διασκεδάζοντα θεάματα. Στηριζόμενος λοιπὸν ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων καὶ τῶν ἐν χειρογράφοις εἰκόνων, ὠμίλησε περὶ ἐπιδείξεως ζῶων, εἴτε ἐχόντων παραδόξους ἰδιότητας π. χ. κυνῶν εὐρισκόντων διάφορα κεκρυμμένα ἀντικείμενα καὶ ἀποδιδόντων αὐτὰ εἰς τοὺς κατόχους των, εἴτε περὶ σπανίων, οἷον ἐλεφάντων, καμηλοπαρδάλεων καὶ τῶν τοιούτων. Προχωρῶν ἔκαμε λόγον περὶ περιαγωγῆς ἄρκτων, τῶν παιγνιδίων αὐτῶν καὶ τῶν μὲ αὐτὰς σχετιζομένων προλήψεων ὡς καὶ περὶ ἐπιδείξεως ἔξημερωθέντων ἀγρίων ζῴων λ. χ. λεόντων, τίγρεων, πανθήρων καὶ λεοπαρδάλεων. Κατόπιν ὠμίλησε περὶ τῶν πρὸς χρηματισμὸν ἀνὰ τὰ ἐργαστήρια καὶ τὰς ῥύμας περιφερομένων προσώπων, εἴτε πολὺ μικρῶν, εἴτε ἐχόντων ὑπερμέγεθος σῶμα, ὡς καὶ περὶ ἐπεδείξεως τεράτων ἀναφέρων τὰς σχετικὰς μὲ αὐτὰ λαϊκὰς προλήψεις.

Ἐν συνεχείᾳ διέλαβε περὶ σχινοβατικῶν παιγνίων, καὶ σχινοβατῶν ἀπαριθμήσας τὰ διάφορα ἐπικίνδυνα παιγνίδια αὐτῶν καὶ τέλος περὶ θαυματοποιῶν καὶ μεταμφιέσεων¹.

Συνεδρία 76ῆ τῆς 4ης Δεκεμβρίου 1937.

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Κ. Δυοβουνιώτου.

Ὁ ἑταῖρος κύριος Ἐμμανουὴλ Πεζόπουλλος ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν, ἧς τὸ θέμα ἦτο «ὀλίγα τινὰ ἐκ τῆς Βυζαντιακῆς ἐπιστολογραφίας».

Ὁ δῆτωρ, μετὰ βραχεῖαν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ἐπιστολογραφίαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιωτάτων μέχρι τῶν Βυζαντιακῶν χρόνων, διέλαβε πρῶτον μὲν περὶ γνησίων καὶ νόθων ἐπιστολῶν, ἔπειτα δὲ περὶ πραγματικῶν καὶ πλαστῶν. Πλασταὶ π.χ. εἶπεν εἶναι αἱ τοῦ Ἀλκίφρονος, αἱ φερόμεναι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Αἰλιανοῦ καὶ τοῦ Ἀρισταίνετου, αἱ τοῦ Θεοφυλάκτου Σιμοκάττου κτλ. πραγματικαὶ δὲ αἱ τοῦ Ἰουλιανοῦ, Ἰσιδώρου τοῦ Πηλοσυιῶτου, Φωτίου, Συνεσίου (περὶ τὸ 400 μ. Χ.) καὶ ἄλλαι. Ἐπιστολὴ τοῦ τελευταίου τούτου, προσέθηκε, τὸν ὅποιον ἐμιμήθησαν πολλοὶ ἐπιστολογράφοι κατὰ τοὺς ἔπειτα Βυζαντιακοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὴν λέξιν καὶ κατὰ τὸν τύπον, ἔχει μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὴν 3^{ην} ᾠδὴν τοῦ Α΄ βιβλίου τοῦ Ῥωμαίου ποιητοῦ Ὁρατίου πρὸς τὸν Βιργίλιον, μία ἄλλη μάλιστα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, περιγράφουσα τὴν ἐπὶ τῶν χρόνων του κατάστασιν τῶν Ἀθηνῶν, ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ γραφῇ ὑπ' ἀγνώστου καὶ Βυζαντιακόν τι ποίημα περὶ τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ κ. Πεζόπουλλος παρετήρησεν ἐπίσης ὅτι ἐν ταῖς πλασταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Ἀρισταίνετου, πλὴν τῶν ἤδη γνωστῶν ἐν τῇ φιλολογικῇ ἐπιστήμῃ μιμήσεων παλαιῶν ποιητῶν καὶ πεζῶν συγγραφέων, ὑπάρχουσι καὶ μιμήσεις τῶν Ἐπιτρεπόντων τοῦ Μενάνδρου. Τῆς αὐτῆς τέλος κωμωδίας μίμησις, εἶπεν, ὑπάρχει καὶ ἐν τινι ἐπιστολῇ Θεοφυλάκτου τοῦ Σιμοκάττου, τοῦ ὁποίου πάλιν ἄλλη ἐπιστολὴ ἔχει πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὴν 8^{ην} ἐπιστολὴν τοῦ Α΄ βιβλίου τοῦ Ὁρατίου.

Συνεδρία 77ῆ τῆς 16ης Δεκεμβρίου 1937.

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Κ. Δυοβουνιώτου.

Ὁ ἑταῖρος κ. Ἀναστ. Ὁρλάνδος ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν, ἧς τὸ θέμα: Χριστιανικὰ μνημεῖα ἐκ τῶν νεωτέρων ἀνασκαφῶν Παλαιστίνης καὶ Ὑπεριορδανίας.

¹ Ἡ ἀνακοίνωσις ἐδημοσιεύθη πλήρης ἐν τῷ Β΄ τόμῳ τῆς Ἑπετηρίδος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν σ. 5-29.

Ὁ κ. Ὁρλάνδος ὠμίλησε κατ' ἀρχὰς περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπὸ μακροῦ δρωσῶν ξένων ἀρχαιολογικῶν ἀποστολῶν, ἧτοι παλαιότερον μὲν τῆς Ρωσικῆς καὶ Γερμανικῆς, ὕστερότερον δὲ τῆς Γαλλικῆς, Ἀγγλικῆς καὶ Ἀμερικανικῆς, ὕστερον δὲ διέλαβε περὶ σπουδαίων μνημείων ἀποκαλυφθέντων ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Ὑπεριορδανία κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν.

Τὸ πρῶτον τούτων εὐρέθη ἐν τῇ μεταξὺ Ἱεροσολύμων καὶ Ναζαρέτ κειμένη καὶ ὑπὸ τοῦ σφαγέως τῶν νηπίων Ἡρώδου ἰδρυθεῖσα Σεβαστεία. Ἐνταῦθα οἱ Ἀμερικανοὶ ἀπεκάλυψαν ναὸν τρουλλωτόν, τετρακίονιον, φέροντα πρὸς ἀνατολὰς μίαν καὶ μόνην τετράγωνον ἀψίδα ἱεροῦ, κατὰ δὲ τὴν Β. Α. γωνίαν ὑπόγειον κρύπτῃ μεθ' ἡμικυκλικῆς μύακος. Ὁ μύαξ οὗτος, εἶπε, καλύπτεται ὑπὸ τοιχογραφιῶν, αἵτινες εἰκονίζουσιν ἄνω μὲν τὴν σκηνὴν τῆς ἀποτομῆς τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου, κάτω δὲ τὴν τῆς εὐρέσεως τῆς τιμίας κεφαλῆς τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου. Ἐκ τῆς λεπτομεροῦς περιγραφῆς, ἣν ποιεῖται περὶ τοῦ ἐν Σεβαστεία ναοῦ τοῦ Προδρόμου ὁ ἐπισκεφθεὶς τῷ 1185 τοὺς ἁγίους τόπους λόγιος Κρής Ἰωάννης Φωκᾶς, συνάγεται ἀσφαλῶς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ εὐρεθεὶς ναὸς ἀνήκει πράγματι εἰς τὸν ἁγ. Ἰωάννην, ἰδρυθεὶς εἰς μνήμην αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θέσεως Παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τοῦ Ε' αἰῶνος, ἧτις καταστραφεῖσα πιθανῶς κατὰ τὸν μέγαν σεισμόν τοῦ 746 ἀνεκτίσθη εἰς σχῆμα τρουλλωτοῦ ναοῦ κατὰ τὸν 12^{ον} αἰῶνα. Εἰς τὴν βασιλικὴν ταύτην ἀνήκει ἡ Συριακοῦ τύπου τετράγωνος καὶ μόνη ἀψὶς τοῦ ἱεροῦ, ἣν διετήρησε καὶ ὁ μεταγενέστερος ναός.

Τὸ δεύτερον μνημεῖον, περὶ οὗ ὠμίλησεν ὁ κ. Ὁρλάνδος, εὐρίσκεται εἰς τὰ Γέρσα τῆς Ὑπεριορδανίας. Ἡ ὑπὸ τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κτισθεῖσα πόλις αὕτη ὑπῆρξε καὶ σημαντικώτατον χριστιανικὸν κέντρον. Δέκα μέχρι τοῦδε χριστιανικοὺς ναοὺς ἀπεκάλυψαν ἐν αὐτῇ αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀγγλικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχει μεγάλη βασιλικὴ τοῦ Ε' αἰῶνος ἀφιερωμένη, καθ' εὐρεθεῖσαν ψηφιδωτὴν ἐπιγραφὴν, εἰς τὸν ἀλεξίκακον ἅγιον Θεόδωρον. Ἡ βασιλικὴ αὕτη ἀποτελεῖται 1) ἀπὸ τραπεζοειδῆς αἵθριον περιβαλλόμενον ὑπὸ ἰωνικῆς στοᾶς καὶ φέρον πέριξ αὐτοῦ ἰδρυμένα, χάριν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ναοῦ, πολλὰ διαμερίσματα καὶ 2) ἀπὸ τὸν κυρίως ναόν, ὅστις ἦτο τρίκλιτος καὶ ξυλόστεγος ἀπολήγων πρὸς ἀνατολὰς εἰς μεγάλην ἡμικυκλικὴν ἀψίδα ἱεροῦ. Νάρθηξ πρὸς δυσμὰς δὲν ὑπῆρχε, ἀντ' αὐτοῦ ὅμως εἶχον κατασκευασθῆ εἰς τὰ πλάγια δύο παρανάρθηκες. Κατὰ δὲ τὴν Ν. Δ. γωνίαν εὐρέθη μέγα βαπτιστήριον, οὗτινος διατηρεῖται ἡ τετράφυλλος κολυμβήθρα καὶ ἑκατέρωθεν αὐτῆς δύο χῶροι, προωρισμένοι ὡς ἀποδυτήρια, τὸ μὲν τῶν ἀνδρῶν, τὸ δὲ τῶν γυναικῶν. Ἄλλα δὲ διαμερίσματα προσηρημένα εἰς τὸ σῶμα τοῦ κυρίως ναοῦ ἐχρησίμευον πιθανώτατα ὡς κατοικία τῶν ἱερέων.

Σπουδαία εἶναι, ἐξηκολούθησεν, ἡ ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ μεγάλη πλακόστρωτος αὐλὴ, διότι περιελάμβανε θαυματουργὸν ἁγίασμα ἢ κρήνην, ἧτις ἐταυτί-

σθη πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανείου μνημονευομένην πηγὴν, ἣς τὸ ὕδωρ μετεβάλλετο εἰς οἶνον κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ ἐν Κανᾷ θαύματος. Τὸ ἅγισμα τοῦτο ἀπετέλει σημαντικὸν προσκύνημα τῶν Γεράσων, εἰς ὃ συνέρρει κατ' ἔτος πλῆθος προσκυνητῶν.

Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον μνημεῖον, περὶ οὗ ἔκαμε λόγον ὁ ὁμιλητής, εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Ναβαῦ. Εἶναι καὶ αὐτὸ τρίκλιτος βασιλική, ἰδρυθεῖσα εἰς μνήμην τοῦ μεγάλου προφήτου καὶ νομοθέτου Μωϋσέως, ὅστις ἐκεῖθεν, μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου του, προσέβλεψε τὴν γῆν τῆς ἑπαγγελίας.

Ἡ βασιλικὴ εἶναι τρίκλιτος μετ' αἰθρίου, φέρει δὲ καὶ αὐτὴ πολλὰ προσκτίσματα, ὧν τὰ δάπεδα καλύπτονται δι' ὠραισιότατων ψηφιδωτῶν μετὰ γεωμετρικῶν κοσμημάτων ἢ παραστάσεων φυτῶν καὶ ζώων, λεπτοτάτης τέχνης. Ἄξιον ἰδίας μνείας εἶναι τὸ προσκεκολλημένον κατὰ τὴν νότιον πλευρὰν τοῦ ναοῦ βαπτιστήριον, ὅπερ διασφίζει μεγάλην ἐκ μονολίθου κυλινδρικοῦ κολυμβήθραν, ἐφ' ἧς ἐξωτερικῶς εἶναι γεγλυμμένη ἐπιγραφὴ ἀναφέρουσα τὸν ἐπίσκοπον Σέργιον (534 μ. Χ.) καὶ τὸν ἡγούμενον τῆς μονῆς, ἧς τὸ καθολικὸν ἀπετέλει ἡ εὐρεθεῖσα βασιλική.